

УДК 343.14

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ЯК СЛІДЧА (РОЗШУКОВА) ДІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Олена ГАРАСИМІВ,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ

Олена РЯШКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена теоретичним і практичним питанням процесуального порядку та тактиці пред'явлення для впізнання, особливостям пред'явлення для впізнання. Розглянуто місце та значення пред'явлення для впізнання серед інших слідчих (розшукових) дій та зазначено її мету. Сконцентровано увагу на особливостях проведення впізнання в режимі відеоконференції, а саме на вирішенні питань процедури фіксування технічними засобами слідчої (розшукової) дії, її якості, а також висвітлені найчастіші проблеми, з якими на практиці стикається слідчий, проводячи пред'явлення для впізнання осіб. Особливу увагу звернуто на дотримання процесуального порядку та підстави проведення впізнання з метою недопущення помилкових ідентифікацій.

Ключові слова: пред'явлення для впізнання, слідчий, досудове розслідування, слідча (розшукова) дія.

PRESENTATION FOR IDENTIFICATION AS AN INVESTIGATIVE (INVESTIGATIVE) ACTION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Olena GARASIMIV,

PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminology
Lviv State University of Internal Affairs

Olena RYASHKO,

PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminology
Lviv State University of Internal Affairs

SUMMARY

The article is devoted to theoretical and practical issues of procedural order and tactics of presentation for identification, features of presentation for identification. The significance of the presentation for identification among other investigative (search) actions is considered and its purpose is indicated. The focus is on the peculiarities of identification in video conferencing, namely on solving the procedure of recording technical means of investigative (search) action, its quality, as well as highlights the most common problems faced by the investigator in practice, presenting for identification.

Key words: presentation for identification, investigator, pre-trial investigation, investigative (search) action.

PREZENTARE ÎN VEDEREA IDENTIFICĂRII CA ACȚIUNE DE INVESTIGAȚIE (PERCHEZIȚIE) ÎN PROCESUL PENAL

REZUMAT

Articolul este dedicat problemelor teoretice și practice de ordine procedurală și tactici de prezentare pentru identificare, caracteristici ale prezentării pentru identificare. Sunt luate în considerare locul și semnificația prezentării pentru identificare printre alte acțiuni de investigare (căutare) și este indicat scopul acestora. Accentul este pus pe particularitățile identificării

prin videoconferință, și anume soluționarea procedurii de înregistrare a mijloacelor tehnice de acțiune investigativă (investigativă), calitatea acesteia, precum și evidențierea celor mai frecvente probleme cu care se confruntă investigatorul în practică, prezentându-se spre identificare. O atenție deosebită se acordă respectării ordinii procesuale și a temeiurilor de identificare pentru a preveni identificările eronate.

Cuvinte cheie: prezentare în vederea identificării, anchetator, anchetă preliminară, acțiune de investigație (percheziție).

Постановка проблеми. Ураховуючи небезпеку неспинного збільшення рівня злочинності в Україні та вкрай незадовільне економічне становище, видається необхідним продовжувати шлях постійного вдосконалення вітчизняного законодавства та діяльності суб'єктів, що здійснюють кримінальне провадження. Ця мета набуває особливого значення у зв'язку із прагненням України побудувати справжнє демократичне суспільство, яке б було у змозі позитивним чином впливати на українську державність та забезпечувати насправді ефективну роботу всіх органів та підрозділів Національної поліції.

Саме якісний та належний підхід органів досудового розслідування до збирання, перевірки й оцінки доказової бази, отриманої у процесі досудового розслідування, максимально забезпечує виконання завдань кримінального провадження. Отже, із цього погляду можна стверджувати, що якість проведення слідчих (розшукових) дій у конкретному кримінальному провадженні, спрямованих на перевірку доказів, зокрема і пред'явлення для впізнання, спрямована на загальну ефективність та досягнення мети у кримінальному судочинстві.

Необхідно зазначити, що під час пред'явлення для впізнання особа, яка впізнає, змушена робити мисленеві висновки про схожість або відмінність людини або речі, яку вона спостерігала раніше, до того ж ці спогади стосуються моментів, досить травматичних для її психіки, більше це стосується потерпілих, але і свідків теж не оминає можливість отримання вкрай негативних емоцій під час спостерігання факту вчинення кримінального правопорушення.

Кримінальний процесуальний кодекс України закріплює низку слідчих (розшукових) дій, призначенням яких є збирання або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Особливою складністю характеризується пред'явлення для впізнання.

Пред'явлення особи для впізнання не належить до слідчих (розшукових) дій, проведення яких, відповідно до кримінального процесуального закону, є обов'язковим. Необхідність у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії кожного разу визначається особою, яка здійснює досудове розслідування, відповідно до слідчої ситуації, що склалася на певному етапі досудового розслідування.

Пред'явлення особи для впізнання, з одного боку, наділене чітко вираженими криміналістичними особливостями, з іншого – сам результат впізнання може слугувати прямим доказом винуватості підозрюваного (обвинуваченого). Основна небезпека та проблема полягає в багатьох слідчих та судових помилках, наслідком яких є помилкова ідентифікація особи.

У процесі досудового розслідування пред'явлення для впізнання проводиться в порівнянні з іншими слідчими (розшуковими) діями не так часто. Однак складно переоцінити важливість, інформативність і доказове значення даної слідчої (розшукової) дії. У деяких кримінальних провадженнях саме пред'явлення особи для впізнання виявляється центральною слідчою (розшуковою) дією, на основі якої здобуваються беззаперечні обвинувальні докази, на підставі яких ґрунтується обвинувальний акт. Аналогічні за доказовим значенням результати, які дає ця слідча (розшукова) дія, неможливо отримати іншим способом.

Кримінальний процесуальний кодекс (далі – КПК) України закріплює низку слідчих (розшукових) дій, основною метою яких є збирання або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Серед різноманітного переліку особливою складністю характеризується пред'явлення для впізнання, що стає підставою для дослідження процедури проведення такої дії багатьма науковцями, серед яких Н.М. Ахтирська, Р.С. Белкін, В.І. Галаган, Г.І. Кочаров, В.А. Колесник, М.В. Салтєвський, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, А.Р. Ратінов, Л.Д. Удалова, В.Ю. Шепітько та ін.

Метою статті є аналіз закріплених кримінальним процесуальним законодавством вимог до проведення пред'явлення для впізнання особи.

Виклад основного матеріалу. Пред'явлення для впізнання як засіб збирання криміналістичної інформації у практиці виявлення злочинів має велике значення. Невипадково формуванню криміналістичних знань щодо тактики проведення пред'явлення для впізнання присвячено наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців.

Пред'явлення для впізнання як засіб отримання криміналістичної інформації у практиці збирання доказів із метою розкриття злочинів відоме вже давно. Але до того, як набути теперішнього вигляду

ду і стати окремою слідчою (розшуковою) дією, впізнання пройшло тривалий шлях визнання, організаційного формування, удосконалення, законодавчого визнання та процесуального закріплення і відповідного тактико-криміналістичного забезпечення.

Гл. 20 КПК України розкриває поняття, сутність та встановлює порядок проведення слідчих (розшукових) дій, що можуть бути здійснені під час досудового розслідування у кримінальному провадженні. В окремих випадках ці питання, які не мають чіткого й однозначного законодавчого вирішення, стають предметом наукових спорів і окремих теоретичних розробок, викликають потребу роз'яснення чи уточнення деяких підходів законодавця до формулювання положень тієї або іншої процесуальної норми. Такими є й питання, які виникають під час аналізу й оцінки ст. ст. 228 та 229 КПК України, якими врегульовано порядок пред'явлення для впізнання особи та речей.

Впізнання не належить до слідчих (розшукових) дій, проведення яких, відповідно до кримінального процесуального закону, є обов'язковим. Необхідність у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії кожного разу визначається особою, яка проводить досудове розслідування, відповідно до слідчої ситуації, що склалася на певному етапі досудового розслідування. Загальна мета пред'явлення для впізнання полягає в отриманні доказів, які являють собою висновок одного з учасників процесу про результати проведеної ним ідентифікації – тотожність, схожість або відмінність осіб чи речей, представлених для ознайомлення з ознаками, що збереглися в його пам'яті.

Відповідно до ч. 1 ст. 223 КПК слідчі (розшукові) дії спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих. Головною сутнісною ознакою слідчих (розшукових) дій є їхня спрямованість на виявлення слідів кримінального правопорушення (звідси й основа їхньої назви – «слідчі»). Термін же «розшукові» в їхній назві, на нашу думку, підкреслює, що такі сліди зазвичай встановлюються у процесі їх розшуку. У юридичній літературі виділяють низку особливостей слідчих (розшукових) дій, які дозволяють відмежувати їх від інших дій – процесуальних і не процесуальних (докладно про співвідношення слідчих (розшукових) дій з іншими процесуальними, розшуковими і оперативно-розшуковими діями [1, с. 216].

Пред'явлення для впізнання як засіб отримання криміналістичної інформації у практиці збирання доказів відоме вже давно. Але до того, як набути теперішнього вигляду і стати окремою слідчою (розшуковою) дією, впізнання пройшло

тривалий шлях свого розвитку, організаційного формування, удосконалення, законодавчого визнання та процесуального закріплення, відповідного кримінально-процесуального регулювання й тактико-криміналістичного забезпечення. Щоправда, спочатку впізнання розглядали лише як одне із завдань проведення допиту, узнавання об'єктів впізнання відбувалося під час їх пред'явлення особі, яка їх сприймала раніше і яку про це допитували, що й оформлювали протоколом допиту [2, с. 164].

Ст. 228 КПК України визначає процесуальні положення пред'явлення особи для впізнання. Процесуальні підстави даної слідчої розшукової дії включають встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу.

Процесуальний порядок пред'явлення для впізнання, як і всіх інших слідчих (розшукових) дій, передусім повинен брати до уваги психологічні моменти, які відбуваються під час проведення даної слідчої (розшукової) дії, а також мету проведення впізнання. Зміст впізнання полягає в порівнянні реальних об'єктів, які пред'являються особі, з тими образами, які вона зберегла у своїй уяві та пам'яті. Лише на цій підставі нею робиться висновок про подібність або відмінність живою людиною або її фотографічних чи відеографічних зображень, речей або їх зображень.

На нашу думку, у підставах проведення даної слідчої (розшукової) дії варто враховувати дві складові частини: наявність потреби у впізнанні особи чи речей для вирішення завдань кримінального провадження та можливість узнавання особою, що впізнає, об'єкта, який сприймався нею раніше. До того ж такі підстави повинні мати юридичний характер, що визначає наявність суб'єкта впізнання; протоколу його допиту з описанням прикмет і особливостей об'єкта впізнання й обставин, за яких він сприймався особою; наявність на час проведення слідчої (розшукової) дії об'єкта впізнання чи його зображення, яке передає істотні ознаки, інших об'єктів, що пред'являються разом із ним (за винятком передбачених законом випадків пред'явлення об'єкта впізнання в однині).

Під фактичними підставами варто розуміти наявність у слідчого, прокурора даних процесуального та непроцесуального характеру, які дозволяють дійти висновку про необхідність (доцільність) та можливість проведення цієї слідчої (розшукової) дії [3, с. 500]. Велике значення в отриманні підстав для проведення впізнання має проведення попереднього допиту особи, яка впізнає. Однозначно, такий допит є обов'язковою умовою для проведення впізнання.

Впізнання вважається неправомірним, якщо особа, яка впізнає, попередньо не була допитана щодо прикмет та особливостей, за якими вона може впізнати вказані нею об'єкти. Неправомірним доказове значення результатів пред'явлення для впізнання буде і тоді, коли особа, яка впізнає, попередньо бачила особу або предмет напередодні впізнання, а тому слідчому належить застосувати заходи щодо недопущення таких фактів [4, с. 328].

Законом врегульовано саму процедуру пред'явлення особи для впізнання. Так, особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності й одязі. Перед тим як пред'явити особу для впізнання, їй пропонується у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються. Особі, яка впізнає, пропонується вказати на особу, яку вона має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

Непоодинокими є випадки повторного проведення впізнання з різних об'єктивних та суб'єктивних причин, наприклад, коли попереднє впізнання було проведене в той момент, коли особа, яка впізнає, перебувала у стані душевного хвилювання або тимчасового розладу психіки, зору, слуху, загального сприйняття навколишнього світу, унаслідок чого не могла повною мірою й адекватно сприйняти те, що відбувалося; коли особа, яка впізнає, із власних мотивів, маючи свою мету, навмисно не впізнала об'єкт, що пред'явлений для впізнання; коли попереднє впізнання проводилося в гірших умовах, ніж ті, у яких відбувалося спостереження впізнаваного об'єкта; коли через відсутність особи, яка підлягає впізнанню, її впізнання здійснювалося за фотокартками. Необхідно пам'ятати, що в разі поступової втрати часу, починаючи з моменту вчинення кримінального правопорушення, можливість отримати достовірну інформацію стає проблематичною, оскільки особа поступово втрачає певну частину спогадів або спотворює сприйняту нею подію.

Водночас у кожному конкретному кримінальному провадженні трапляються ситуації, які потре-

бують вирішення лише за допомогою проведення пред'явлення для впізнання. Особливого значення набуває пред'явлення для впізнання в разі виявлення трупа з ознаками насильницької смерті за умови відсутності або браку відомостей про особу потерпілого. У такому разі пред'явлення трупа для впізнання здійснюють насамперед із метою встановлення особи потерпілого.

Водночас, на наш погляд, у разі пред'явлення особи для впізнання за умови, коли особа заявила, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак (ч. 1 ст. 228 КПК України), окрім того, що у протоколі допиту зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона зможе впізнати особу, уважаємо, що у протоколі пред'явлення особи для впізнання за умови впізнання певної особи мають бути зазначені не просто ознаки (чи їх сукупність), за якими особа впізнала особу (ч. 1 ст. 231 КПК України), а їх індивідуальний характер. Необхідність зазначення особою, яка впізнає, не лише ознак особи, яку вона впізнала, а й їхніх індивідуальних характеристик (як і їх фіксування у протоколі пред'явлення особи для впізнання) свідчатиме про достовірність факту впізнання, що в такому разі відбуватиметься на підставі ознак не лише актуального, а й латентного рівня запам'ятовування [5, с. 50].

Водночас для вдосконалення методико-криміналістичного забезпечення пред'явлення для впізнання можна використовувати класифікацію, виводувану на підставі методики проведення пред'явлення для впізнання (зв'язок осіб, які впізнають, з категоріями кримінального провадження, під час розслідування якого проводили пред'явлення для впізнання [6, с. 261].

КПК України передбачає можливість пред'явлення для впізнання лише трьох груп об'єктів: особи, речі, трупа (ст. ст. 228–230). Інших видів об'єктів законодавець не встановлює. Тому розширене тлумачення цих норм права буде порушенням вимог закону слідчим, прокурором, з огляду на всі негативні наслідки, що можуть настати в майбутньому (зокрема, визнання зібраних під час пред'явлення для впізнання доказів недопустимими). Впізнання за уявними образами на процесуальній підставі таких об'єктів, як тварини, окремі ділянки місцевості, будівлі, приміщення тощо, убагачаємо можливим, однак не в межах такої слідчої (розшукової) дії, як пред'явлення для впізнання, а під час слідчого експерименту або в умовах непроцесуального впізнання й ідентифікації за уявними образами [7, с. 47].

Під час досудового розслідування та безпосередньо судового розгляду, у разі неможливості

особистої участі певних осіб у кримінальному процесі, може бути ухвалене рішення про проведення окремих слідчих чи процесуальних дій у режимі відеоконференції. Натепер дистанційне провадження (режим відеоконференції) ефективно застосовується у практиці більшості європейських держав та США.

Така можливість передбачена і у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві. Режим відеоконференції активно застосовується як під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, так і для здійснення процесуальних дій під час судового провадження. Проте відповідно до національного законодавства під час досудового розслідування режим відеоконференції можливий лише у проведенні таких слідчих дій, як допит та пред'явлення для впізнання. Упровадження режиму відеоконференції, безумовно, сприяє всебічному, повному й об'єктивному дослідженню обставин учинення кримінального правопорушення, однак його застосування на практиці вимагає відповідного теоретичного дослідження [8, с. 307].

Ч. 2 ст. 232 КПК України передбачено, що рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування ухвалюється слідчим, прокурором, а в разі проведення в режимі відеоконференції допиту згідно зі ст. 225 КПК України – слідчим суддею із власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження.

Остаточне вирішення питання про використання або не використання під час проведення допиту відеоконференції залежить від внутрішнього переконання посадової особи, яка проводить допит. Тому законодавець передбачив у ч. 2 ст. 232 КПК України, що в разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного досудового розслідування, слідчий, прокурор, слідчий суддя може ухвалити рішення про його здійснення лише вмотивованою постановою (ухвалою), обґрунтувати в ній ухвалене рішення. Однак рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, у якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути ухвалене, якщо він проти цього заперечує [9, с. 215].

Непоодинокими є випадки, коли учасник слідчої (розшукової) за певних обставин не може бути присутнім під час її проведення. Саме для таких випадків існує можливість проведення відеоконференції. У таких країнах, як Італія, Велика Британія, США, Канада, успішно використовується механізм дистанційного провадження, що є ефективним щодо скорочення часу, ресурсів та коштів під час здійснення конкретних слідчих дій.

Проведення пред'явлення для впізнання в режимі відеоконференції як слідча дія полягає у пред'явленні свідкові, потерпілому або іншій особі для впізнання об'єкта чи іншої особи. Це здійснюється з метою встановлення тотожності або відмінності цього об'єкта, особи від того, який спостерігався раніше, зберігся в пам'яті і про який така особа давала показання. На практиці у процесі застосування цієї слідчої дії дуже часто виникають питання, які потребують вирішення, як практичного, так і законодавчого. Проведення такого дистанційного провадження призводить до ризику звуження можливостей сторін процесу, тому необхідно звести до мінімуму такі випадки й ефективно втілити в реальність «віртуальну» [10, с. 193].

Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування ухвалюється слідчим, прокурором. Відеоконференція – це телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному масштабі часу з урахуванням керуючих даних. Згідно із ч. 7 ст. 232 КПК пребіг і результати слідчої (розшукової) дії, проведеної в режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису. Це забезпечить надалі використання результатів проведеної слідчої дії у процесі доказування в судовому розгляді кримінального провадження.

Окрім цього, результати процесуальної дії мають фіксуватися у протоколі. Про те, які технічні засоби мають застосовуватись під час проведення такої слідчої дії, у чинному законодавстві нині не вказано. Є лише вказівка у КПК, що використання в дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам слідчої (розшукової) дії повинна бути забезпечена можливість ставити запитання й отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

Для забезпечення належної якості передачі зображення та звуку, безперервного, чіткого і стабільного сеансу слідчому чи прокурору доцільно залучити спеціаліста. Проте в чинному законодавстві не міститься норма про обов'язкову участь спеціаліста. Пред'явленню для впізнання передують така слідча дія, як попередній допит. Оскільки допит і пред'явлення для впізнання в режимі відеоконференції здійснюються відповідно до ст. ст. 225–229 КПК України, у їх проведенні мо-

жуть брати участь захисники, представники, спеціалісти, перекладачі, експерт, педагоги й інші особи, у яких виникає потреба бути присутніми під час проведення слідчої дії [11, с. 35].

Відповідно до ч. 6 ст. 232 КПК, якщо особа, яка братиме участь у досудовому розслідуванні дистанційно згідно з рішеннями слідчого чи прокурора, перебуває у приміщенні, розташованому поза територією, яка перебуває під юрисдикцією органу досудового розслідування, або поза територією міста, у якому він розташований, слідчий, прокурор своєю постановою доручає в межах компетенції органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, на території юрисдикції якого перебуває така особа, Національному антикорупційному бюро України або Державному бюро розслідувань здійснити дії, передбачені ч. 5 цієї статті, а саме: службова особа цього органу досудового розслідування зобов'язана вручити такій особі пам'ятку про її процесуальні права, перевірити її документи, що посвідчують особу, та перебувати поряд із нею до закінчення слідчої (розшукової) дії.

Копія постанови може бути надіслана електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення. Вирішенням питання територіальної неможливості підписання протоколу може бути електронний протокол. Юридична сила електронного документа не може бути заперечена суто через те, що він має електронну форму [12].

Увагу у КПК України присвячено врегулюванню тактично складної й самотньої слідчої (розшукової) дії – пред'явленню для впізнання. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цієї особи. До підготовчого етапу пред'явлення для впізнання належить також підбір статистів – осіб тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності й одязі. Перед тим, як пред'явити особу для впізнання, їй пропонують у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, яких пред'являють (ч. 2 ст. 228 КПК України) [13, с. 77].

Під час безпосереднього проведення пред'явлення для впізнання особі, яка впізнає, пропонують вказати на особу, яку вона має впізнати, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала. Результат

пред'явлення для впізнання фіксують у протоколі, він є позитивним, коли той, хто впізнає, категорично заявляє, що він впізнав певну особу, вказує не лише загальні ознаки, а й особливі, якими обґрунтоване впізнання [14, с. 194].

Під час організації проведення пред'явлення особи для впізнання забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання. Тому слідчий чи прокурор зобов'язані вжити заходів, що унеможливають зустріч цих осіб і будь-які способи впливу на особу, яка здійснює впізнання. Така вимога закону пояснюється врахуванням властивостей людської психіки: людиною краще запам'ятовується і відтворюється той образ людини, що сприймався за часом, більш наближеним до часу проведення впізнання [15, с. 106].

Висновки. Пред'явлення для впізнання є однією зі значущих і невід'ємних слідчих (розшукових) дій, що проводяться у процесі розкриття і розслідування кримінальних правопорушень. Часто позитивний результат, досягнутий під час пред'явлення для впізнання особи, є основним доказом її вини у вчиненому, який надалі лягає в основу підозри (обвинувачення) у кримінальному провадженні. Від правильності організації та проведення впізнання, зокрема суворого дотримання положень теорії криміналістичної ідентифікації та криміналістичної тактики слідчих (розшукових) дій, нерідко залежить, чи будуть визнані його результати допустимим доказом.

Загальна й основна мета пред'явлення для впізнання полягає в отриманні доказів, які являють собою фактичні дані, що встановлені на підставі висновку одного з учасників процесу про результати проведеної ним ідентифікації – тотожність, схожість або відмінність осіб чи речей, представлених для ознайомлення під час впізнання, з ознаками об'єктів, що збереглися в його пам'яті. Важливою передумовою проведення впізнання є встановлення слідчим, прокурором того, що зовнішній вигляд, прикмети й інші ознаки об'єктів впізнання особою, яка впізнає, були дійсно сприйняті, зберігаються в її пам'яті, можуть бути відтворені подумки і на основі цього можна здійснити порівняння уявного образу раніше сприйнятого об'єкта з образом пред'явленого під час проведення впізнання.

Безумовним є те, що як загалом кримінальне процесуальне законодавство України, так і окремі з його норм нині ще далекі або не зовсім відповідають вимогам досконалості. Законодавчій практиці відомі способи виправлення помилок і внесення уточнень до чинних норм шляхом внесення додатків, доповнень, виправлень до окремих статей, роз-

роблення й ухвалення нових статей та скасування наявних. Проте зараз науковцям і практикам варто ще раз звернутися до осмислення чинних норм КПК, їх наукового тлумачення з тим, щоб неоднаковість розуміння процесуальних норм не призводила до порушень прав учасників кримінального судочинства і не створювала умов для зловживань із боку будь-кого з його учасників.

Вивчення матеріалів слідчої практики також дозволяє дійти висновку про випадки допущення під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії помилок, які призводять до втрати доказового значення її результатів. Так, наприклад, наявні факти відсутності або не досить детального попереднього з'ясування, чи може особа, яка впізнає, впізнати певну особу, даних про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу; подекуди в організації проведення цієї слідчої (розшукової) дії не враховуються обставини процесу формування показань особи, яка впізнає; інколи особи, серед яких пред'являється для впізнання інша особа, підбираються з порушенням встановлених законом вимог і без урахування відповідних тактичних рекомендацій; не завжди дотримується встановлений законом порядок проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Список використаної літератури:

1. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 408 с.
2. Колесник В.А. Деякі проблемні питання пред'явлення особи та речей для впізнання за чинним КПК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 1 (26). С. 163–168.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ : Юстініан, 2012. 1224 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. С.В. Ківалов. Харків : Одісей, 2013. 1104 с.
5. Карпушин С.Ю. Проблемні питання пред'явлення особи для впізнання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2015. № № 5–4. С. 49–52.
6. Безкоровайний Б.В. Основні напрями вдосконалення правових і тактичних засад ідентифікації за уявним образом під час проведення впізнання. *Наук. вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 259–270.
7. Лук'янчиков Є.Д., Лук'янчиков Б.Є. Пред'явлення для впізнання – засіб інформаційного забезпечення розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 46–53.

8. Назарук О.І., Ковальова Р.Я. Режим відео конференції у кримінальному процесі: переваги та недоліки. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 307–311.

9. Шингарьов Д.О. Окремі питання забезпечення прав та законних інтересів осіб при проведенні допиту у режимі відеоконференції під час досудового розслідування. *Кримінальний процес та криміналістика*. 2016. С. 212–224.

10. Левенець А.Є. Тактика пред'явлення для впізнання особи в режимі відеоконференції. *Криміналістика*. 2019. № 10. С. 191–195.

11. Хома І. Проблеми та переваги проведення слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції. *Вісник прокуратури*. 2018. № 1. С. 34–36.

12. Спасенко К.О. Особливості проведення допиту при розслідуванні порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 338–343.

13. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 06.06.2019).

14. Галаган В.І. Проведення слідчих (розшукових) дій: процесуальні та криміналістичні аспекти. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1 (5). С. 73–79.

15. Удовенко Ж.В. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В.І. Галагана. Київ, 2016. 320 с.

16. Гриненко К.В. Допустимість доказів, отриманих під час пред'явлення особи для впізнання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 4 (33). С. 104–109.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

ГАРАСИМІВ Олена Іванівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського державного університету внутрішніх справ;
РЯШКО Олена Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського державного університету внутрішніх справ;

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS
GARASYMIV Olena Ivanivna – PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminology, Lviv State University of Internal Affairs;
RYASHKO Olena Vasylivna – PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminology, Lviv State University of Internal Affairs;
olena_ryashko@ukr.net